

Çağdaş Türk Resminin Tarihe Tanıklığı

Mustafa ÖZTÜRK

Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Konya, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 01.10.2024
Kabul Tarihi: 30.11.2024
Yayın Tarihi: 28.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Sanat,
Çağdaş Türk Resmi,
Tarihe Tanıklık.

ÖZET

İnsanlık tarihine ışık tutan bilgilerin somut örneklerine, resim sanatının bize vermiş olduğu sınırlılıkla ulaşabilmekteyiz. İnsanlığın ilk belgesi niteliğindeki duvar resimlerinden bugüne tüm eserler, sanatsal belgeler olarak, üretildiği dönemlerin kültürel, ekonomik, sosyal, dini, siyasi, demografik yapısı hakkında bizlere bilgi verir. Dönemin ressamı eserlerini ortaya koyarken, sanatsal duyarlılık ve estetik kaygı içinde resimlerini yapmışlardır. Ayrıca eserlerin orijinal yapısına ve gerçek görüntülerine bağlı kalmışlardır. Çağdaş Türk ressamı, kırsal ve kentsel yaşamı, ekonomik zorlukları ve sosyal değişimleri eserlerine yansıtarak, o dönemin gerçekliklerini gözler önüne sermiştir. Bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılarak öncelikle literatür taraması yapılmış ve konumuza örneklem olarak çağdaş Türk resmi dönemi ressamlarından, Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik, Turgut Atalay belirlenmiş ve eserleri, betimsel içerik analiziyle incelenmiştir. Tarihe tanıklık eden bu eserlerde toplumun sosyal yaşam, kültürel özellikleri, mimari özellikleri ve ekonomik özellikleri üzerinde durulmuştur. Çalışmamızla, sanatın kültürel ve tarihsel bir araç olarak toplumsal hafızanın oluşmasına ve korunmasına katkıda bulunarak hizmet ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Eserler, çağdaş Türk resminin zengin ve dinamik tarihini gözler önüne sererken, sanatın toplumsal belgeleme işlevinin, ne denli kritik bir rol oynadığını başarıyla ortaya koymaktadır.

Testimony of Contemporary Turkish Painting on History

Article Info

Received: 01.10.2024
Accepted: 30.11.2024
Published: 28.12.2024

Keywords:

Art,
Contemporary Turkish
Paintings,
Witnessing History.

ABSTRACT

We can reach concrete examples of information that shed light on human history with the limitations that the pictorial art has given us. All works from murals, which are the first documents of humanity to today inform us about the cultural, economic, social, religious, political and demographic structure of the periods in which they were produced as artistic documents. While the painters of the period presented their works, they painted with artistic sensitivity and aesthetic concern. They also adhered to the original structure and real images of the works. Contemporary Turkish painters revealed the realities of that period by reflecting rural and urban life, economic difficulties and social changes in their works. In this research, a literature review was conducted using qualitative research technique and Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik, Turgut Atalay, who are among the painters of the contemporary Turkish painting period, were determined as the sample for our subject and their works were examined by descriptive content analysis. The social life, cultural characteristics, architectural features and economic features of the society are emphasized in these works that bear witness to history. Our study has concluded that art serves as a cultural and historical tool by contributing to the formation and preservation of social memory. While the works reveal the rich and dynamic history of contemporary Turkish painting, they successfully reveal how critical a role the social documentation function of art plays.

Bu makaleye atıfta bulunmak için:

Öztürk, M., (2024). Çağdaş Türk resminin tarihe tanıklığı. *Konya Sanat Dergisi*, 7, 264-280.
<https://doi.org/10.51118/konsan.2024.53>

*Sorumlu Yazar: Mustafa ÖZTÜRK, mustafaozturk@selcuk.edu.tr

GİRİŞ

Sanat, estetik bir ifade aracı olmanın ötesinde, yapıldığı tarihe ışık tutar. Toplumsal, ekonomik ve mimari özellikleri yansıtır, kültürel ve toplumsal bir belgeleme aracı olarak (San, 1996; Gombrich, 1994) tarihe tanıklık eder. Özellikle resim sanatı, insanlığın ilk izlerinden bu yana toplumsal ve kültürel bilgi aktarımında önemli bir rol oynamaktadır. Farklı zaman dilimlerinde üretilen sanat eserleri, toplumların yaşam tarzlarını, ekonomik yapılarını ve kültürel değerleri hakkında bilgi verirken geçmişten günümüze bilginin aktarımını sağlar (San, 1996; Dinler, 2018). Sanat eserleri, tarihin her döneminde tüm medeniyetlerin kültür ve sosyal yaşamları gibi tüm özelliklerini birleştirmeyi sağlayan belgelerdir (Koureas, 2019). Türk sanatı içerisinde, tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar ortaya konulan eserler, Türk toplumunun sosyal yapısını, yaşam koşullarını ve ekonomik özelliklerini yansıtarak günümüze bilgiler vermektedir (Germeç, 2018; Özpınar ve Batur, 2018). Bu bağlamda, sanatın küresel ve toplumsal bilgi aktarımı üzerindeki rolü, sanat araştırmacıları için önemli bir inceleme alanı haline gelmiştir. Sanat eserleri, toplumsal hafıza oluşumunun yanı sıra kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına da olanak tanır.

Geçmişten günümüze kadar uzanan Türk resim sanatı tarihi geleneksel Türk resmi ve çağdaş Türk resmi olarak iki döneme ayrılabilir. Kurganlardan çıkan sanat unsurlarıyla başlayıp, batılılaşma ile devam eden ve sanayi nefise mektebinin açılmasına kadar geçen süre geleneksel Türk resmi, sanayi nefise mektebinin açılmasından günümüze kadar geçen süre ise çağdaş Türk resmi dönemleri olarak adlandırılabilir. Türk resminin oluşumunda Hunlar'dan Uygur'lara, Selçuklular'dan Osmanlı'ya çok uzun bir süreyi kapsayan kültürel birikiminin etkisi vardır (Dalkıran, 2008).

Sanat eserlerinin tarihi tanıklığı içinde sanatçılar, toplumsal yaşam ve kültürel özellikleri yansıtan çeşitli çalışmalar yapmıştır (Altan, 2005). Ancak, sanatın belgeleme işlevi ve özellikle çağdaş Türk resmindeki rolü üzerine daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Germeç, 2018). Yapılan çoğu araştırma, sanat eserinin estetik ve teknik yönü inceleme konusu olmuş ve sanat eserlerinin bilimsel, sosyal ve kültürel aktarım özellikleri yeterince incelenmemiştir.

Bu araştırma, sanatın tarihsel ve toplumsal bilgi aktarımı üzerindeki etkisini ve çağdaş Türk resminin bu rolü nasıl devam ettirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada, Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik, Turgut Atalay gibi sanatçıların eserleri aracılığıyla, sanat eserlerinin toplumun sosyal yaşam kültürel özellikleri, mimari detaylar ve ekonomik durumları bağlamında nasıl yansıttığı üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşım, sanatın kültürel mirası koruma işlevini vurgulayarak, tarihsel süreçte sanat eserlerinin tarihi tanıklığı ile geçmişin anlaşılmasında gelecek nesillere aktarılması için önemli bir kaynak sağlanmasına yardımcı olacaktır.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden faydalanılarak öncelikle literatür taraması yapılmış ve konuya örneklem olarak çağdaş Türk resmi dönemi ressamlarından, Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik, Turgut Atalay'ın eserleri, betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Geleneksel Türk Resminin Türk Kültür Tarihine Tanıklığı

Türk resim sanatı, kurganlarda bulunan duvar resimleri ile buradan çıkan nesnelere motif ve resimlerle başlayan, Uygurlar, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde minyatür sanatıyla devam eden bir gelişim sürecine sahiptir. Bu süreci içine alan dönem geleneksel Türk resmi olarak adlandırılır. Geleneksel çizgideki Türk resmi 18. yüzyılın başlarında Lale Devri (1718-1730) ile başlayan batılılaşma hareketleri ve 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılmasına kadar sürer (Yöndem & Dalkıran, 2023). Batılılaşma hareketlerinin başlaması ve Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılmasının sonucunda,

Çağdaş Türk Resmi dönemi başlar. Bu dönemdeki eserler, Türk kültürünün derin köklerini ve sanatsal ifade biçimlerini anlamamıza olanak tanır (Büyükkol ve Arda, 2016).

Kurganlar, ölülerin gömüldüğü mezar odaları olarak bilinir. Bu yapılar içerisinden çıkan halı ve kilim gibi dokuma örnekleri ile günlük kullanım eşyaları üzerinde birçok betimleme görülür. Ayrıca bu yapılar, içerdikleri duvar resimleriyle zengin bir kültürel miras sunar. Kurganlardaki resimler, savaşçı Türk topluluklarının sosyal yapısını, dini inançlarını ve yaşam tarzlarını yansıtır. At üstünde savaşan figürler, av sahnelerinde kullanılan silahlar ve günlük yaşamda görülen faaliyetler, bu toplumların sosyal organizasyonlarını ve kültürel değerlerini ortaya koyar (Kubarev, 2017). Ayrıca bu resimler, Türklerin doğa ile olan ilişkilerini ve mitolojik dünyalarını anlamamıza yardımcı olur. Resimlerde kullanılan semboller, hayvan figürleri ve doğa motifleri, eski Türk toplumlarının inanışlarını ve sanat anlayışını gözler önüne serer. Fresk, oyma ve kabartma gibi tekniklerle yapılan bu resimler, tarih öncesi dönemin güzellik anlayışını ve teknik becerilerini yansıtır (İskenderov, 2022). Kurganlardaki bu sanat eserleri, Türk sanatının tarihe tanıklık işlevini nasıl üstlendiğini gösteren önemli örneklerdir.

Kurganlardaki sanatsal birikimin devamı olarak, Uygur sanatı, Türk resim sanatında yeni bir evreye kapı açmıştır. Uygurlar, yerleşik yaşama geçişlerinin ardından Budizm ve Maniheizm gibi inanç sistemlerinin etkisi altında sanatsal kimliklerini geliştirirken 'Türk tipi' olarak adlandırılan karakteristik yüz hatlarını içeren resimler üretmişlerdir. Bu dönemde gelişen portre geleneği, Türk resim sanatında ilk kez Uygurlar tarafından uygulanmaya başlamıştır. Uygur sanatı, sadece dönemin dini ve sosyal yaşamına ışık tutmakla kalmamış, aynı zamanda Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan sanatsal mirasın oluşmasında da köprü görevi görmüştür. Turfan bölgesinde yapılan dini içerikli freskler ve minyatürler, Uygur sanatçılarının geliştirdiği özgün tarzın yanı sıra, Çin ve Hint sanatı etkilerinin bir sentezini yansıtır. Bu sanatsal zenginlik, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde minyatür sanatıyla yeniden hayat bulmuş ve Türk resim sanatının tarih boyunca kültürel birikimi kaydetme işlevini sürdürmesine katkı sağlamıştır (Berkli, 2010).

Selçuklu dönemi, minyatür sanatında büyük bir gelişim göstermiştir. Selçuklu minyatürleri, 11. ve 14. yüzyıllar arasında üretilmiş "Varka ve Gülşah", "Kelile ve Dimne" ve "Şehname" gibi edebi el yazma eserlerini süsleyen küçük boyutlu resimlerdir. Bu minyatürler, zarif desenleri, canlı renkleri ve ince işçilikleri ile dikkat çeker (Çelikbağ, 2017). Selçuklu minyatürleri, dönemin toplumsal yapısını, günlük yaşamını, dini ve mitolojik inançlarını gözler önüne sererek tarihe ışık tutar. Selçuklu minyatürleri, figürleri stilize ederek ve iki boyutlu bir estetik anlayışı benimseyerek, dönemin sanatsal eğilimlerini ve teknik becerilerini yansıtır (Boydak, 2022). Minyatürlerde sıkça rastlanan doğa, hayvan tasvirleri ve günlük yaşam sahneleri, o dönemin sosyal hayatı ve kültürel değerleri hakkında önemli ipuçları sunar. Semboller ve motifler, toplumun dini ritüellerini ve mitolojik dünyasını anlatırken, dönemin sanatsal ve kültürel mirasının anlaşılmasına yardımcı olur (Kadirov, 2022).

Osmanlı dönemi, minyatür sanatında zirve noktalarından biridir. 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Osmanlı minyatürleri, imparatorluğun toplumsal yapısını, saray yaşamını ve kültürel değerlerini ayrıntılı bir şekilde yansıtır (Çelikbağ, 2017). Osmanlı minyatürleri, padişah portrelerinden günlük yaşam sahnelerine kadar geniş bir yelpazede saray yaşamı, askeri zaferler, dini törenler, düğünler, toplumsal olaylar ve geleneksel etkinlikler gibi konuları ele alır. Bu minyatürler, "Surname" gibi önemli kitaplarda yer alır. Minyatürler, toplumsal sınıfları stilize edilmiş figürlerle, günlük yaşamı ise canlı renkler ve keskin çizgilerle betimler. Minyatürlerde kullanılan detaylar ve teknikler, Osmanlı sanatçılarının ustalığını ve sanatsal becerilerini ortaya koyar (Fırat, 2015; Aytaç ve Kaya, 2021).

Selçuklu ve Osmanlı minyatürleri, sadece sanatsal değerleriyle değil, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel yapısını belgeleme işleviyle de önemlidir. Bu eserler, dönemin sosyal hiyerarşisinin, ekonomik ilişkilerinin ve kültürel normlarının anlaşılmasına yardımcı olur.

Minyatürlerde betimlenen sahneler, o dönemin yaşam tarzını, giyim kuşamını, mimari yapıları ve günlük aktivitelerini detaylandırarak, tarihsel ve kültürel bir bağlamda sunar (Boydak, 2022). Minyatür sanatı, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde resmi belgelerin ve edebi eserlerin süslenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu eserler, tarihsel olayları ve kişilikleri belgelerken, aynı zamanda toplumun kültürel belleğine katkıda bulunur. Minyatürler, yazılı belgelerle birlikte değerlendirilerek, o dönemin toplumsal yapısının ve kültürel zenginliğinin daha iyi anlaşılmasını sağlar (Fırat, 2015; Büyükkol ve Arda, 2016). Selçuklu ve Osmanlı minyatür sanatında, sanatçılar detaylı kompozisyonlar, canlı renkler ve zarif desenlerle çalışmışlardır. Selçuklu minyatürlerinde iki boyutlu estetik ve stilize figürler ön planda iken, Osmanlı minyatürlerinde daha detaylı ve gerçekçi betimlemeler göze çarpar (Aytaç ve Kaya, 2021).

Çağdaş Türk Resminin Türk Kültür Tarihine Tanıklığı

Türk resim sanatı için Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılması dönüm noktası olmuş ve çağdaş Türk resmi olarak adlandırılan yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemle birlikte Cumhuriyet'e uzanan süreç, batı ile ilişkilerini artırdığı, yenilikçi ve modern düşüncelerin sanat dünyasında da kendini göstermeye başladığı bir dönemi ifade etmektedir.

Sosyal Yaşam ve Kültür Bağlamında Çağdaş Türk Resminin Tarihe Tanıklığı

Çağdaş Türk resim sanatı, sosyal yaşamın ve kültürel özelliklerin zengin bir yansımalarını sunar (Germeç, 2018). Türk ressamaları, eserlerinde toplumsal gerçekleri, kültürel normları ve günlük yaşamın dinamiklerini ustalıkla işlerler. Bu sanatçılar, modern Türkiye'nin sosyal yapısını ve kültürel çeşitliliğini ele alarak, izleyicilere geniş bir perspektif sunar. Resimler, farklı bölgelerdeki yaşam tarzlarını, geleneksel ve modern değerlerin çatışmasını, şehirleşmenin getirdiği değişiklikleri ve bireylerin sosyal etkileşimlerini görselleştirir (Can, 2016). Çağdaş Türk resminin öncülerinden Şevket Dağ, İbrahim Çallı gibi sanatçılar eserlerinde kırsal ve kentsel yaşamın dinamiklerini betimleyerek, Türkiye'nin sosyal ve kültürel dokusunu belgelemişlerdir. Bu ressamaların eserleri, toplumsal yapıyı ve kültürel özellikleri derinlemesine analiz edilmesini sağlarken, sanatın belgecilik rolünü de pekiştirir. Çağdaş Türk resim sanatı, toplumsal yaşamın ve kültürel özelliklerin anlaşılmasına katkıda bulunan önemli bir kaynak olarak ortaya çıkar (Baskan, 2016).

Görsel 1

Şevket Dağ, *Şemsiyeli Kadın ve III. Ahmet Çeşmesi*, 1904, TÜY, 74×49 cm.

Görsel 2

Şevket Dağ, *Kapalı Çarşı*, 1934, TÜY., 100,5 × 74 cm

Şevket Dağ'ın eserlerinde gözlemlenen, çeşitli kültürel ve toplumsal yaşam özellikleri, Türkiye'nin tarihini ve kültürel yapısını ayrıntılı bir biçimde ele almaktadır. Bu resimler, Osmanlı döneminden itibaren Türkiye'nin kültürel dokusunu, sosyal hiyerarşisini ve mimari özelliklerini detaylı

bir şekilde betimlemektedir (Aytaç, 2021).

Şevket Dağ'ın, "Şemsiyeli Kadın ve III. Ahmet Çeşmesi" isimli resmi (Görsel 1), 1904 yılında yapılmış, 74x49 cm ebatlarındadır. Geniş perspektiften alınan sokak görüntüsünde, sağda 3. Ahmet Çeşmesi önünde geniş bir kaldırım toprak yol ve resmin solunda kale surları yer alırken, yolun ortasında dönemin kıyafetleri içerisinde ve varlıklı bir kadın izlenimi veren şemsiyeli figür yer almaktadır. Resimde sanatçı dış mekânda büyüleyici detaylara odaklanırken, eski dönemlerin mimari özellikleri ve dönemin dini pratiklerine dair ipuçları sunmaktadır. Eser, mekânın sakin atmosferini ve tarihi derinliğini vurgulayarak, zamanın ötesine geçen bir kültürel belleği aktarır. Cami şadırvan mimarisi ve zengin renk kullanımı, dini ve kültürel pratiklerin estetik bir ifadesi olarak ön plana çıkarken, mekândaki kadın figürünün kıyafeti, duruşu ve etkileşimi, toplumsal dini ritüellerin günlük yaşamla iç içe geçişini göstermektedir.

Şevket Dağ'ın 1934 tarihli ve 100,5 x 74 cm ebatlarındaki "Kapalı Çarşı" isimli eseri (Görsel 2), İstanbul'un sosyal yaşamı ve kültürel özelliklerine dair önemli bir tarihi tanıklık sunar. Eserde derin bir iç mekan hissi ile verilen kapalı çarşının yüksek tavan kemerleri, resmin sağ ve soluna yerleştirilmiş dükkanlar ile oturan, ayakta duran insanlar, seyar satıcı ve küfe taşıyan işçi yer almaktadır. Kapalı çarşı, Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e uzanan süreçte ticaretin kalbinin attığı bir merkez olarak, ekonomik yaşamın ve kültürel alışverişin yoğun yaşandığı bir yerdir (Öztürk, 2015). Tabloda görülen insan figürleri, dönemin sosyal yapısının bir yansıması olarak çarşıdaki iş hayatının canlılığını ve insanların gündelik yaşamlarını sergilemektedir. Sanatçı, alışveriş yapan, yük taşıyan ya da tezgah başındaki insanlar aracılığıyla ticaretin toplumsal bir buluşma noktası olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca mimari detaylar, geleneksel yapıları modern bir yorumla izleyiciye sunmakta, böylece kültürel sürekliliği göstermektedir. Bu açıdan, eser sadece İstanbul'un tarihsel, sosyal ve kültürel yapısının bir tasviri değil, aynı zamanda mekâna ışık tutan bir belgesel niteliği taşımaktadır.

Şevket Dağ'ın resimleri, Türk resminde toplumsal yaşam ve kültürel özelliklerin nasıl yansıtıldığını gözler önüne seren değerli örnekler vermektedir. Resimlerde, tarihi mekanların ve gündelik yaşam sahnelerinin ayrıntılı betimlemeleri üzerinden dönemin Türkiye'sinin sosyal ve kültürel dokusuna ışık tutulur. Sadece estetik bir zevki yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal ve kültürel tarih boyunca Türkiye'nin değişimini belgeleyen araçlar olarak işlev görür. Bu çalışmalar hem sanat tarihçileri hem de sosyal bilimciler için değerli kaynaklar olarak önem taşır, çünkü bu eserler aracılığıyla toplumsal yaşam tarzları ve kültürel normlar hakkında derinlemesine bilgiler edinilebilir.

Görsel 3

İbrahim Çallı, *Zeybekler*, 1923, TÜY., 118 cm
× 154 cm

Görsel 4

İbrahim Çallı, *Mevleviler*, 1927, TÜY.,
24 x 30 cm

İbrahim Çallı'nın resimleri, Türk kültürel yaşamının derinliklerine inen, sosyal ve kültürel yapısını gözler önüne seren, sanatsal belgelerin harika örneklerini sunar. Çallı'nın eserleri, Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine geçiş sürecinde Türkiye'nin sanatsal ve kültürel dönüşümünü belgeleyerek, tarihsel ve kültürel bellek oluşturma rolünü pekiştirir (Şen ve Çölgeçen, 2021).

İbrahim Çallı'nın "Zeybekler" adlı eseri (Görsel 3) 1923 yılında, 118 cm × 154 cm ölçülerinde yapılmıştır. Eser kurtuluş savaşına gitmeye hazırlanan zeybekleri konu edinmektedir. Atını hazırlayan zeybeği bekleyen arkadaşları ve onları uğurlamayı bekleyen erkek ve kadınlar resimde anlatılmaktadır. Türk kültürel kimliğinin bir parçası olarak ön plana çıkan zeybekler, Batı Anadolu'nun cesur ve özgür ruhunu temsil ederken, bu figürler aynı zamanda Türk toplumunun geleneklerine, özgürlük arayışlarına ve toplumsal bağlılıklarına vurgu yapar (Erkan, 2020). Çallı, figürlerin kıyafet detaylarına gösterdiği hassasiyetle, kültürel bir hafızayı tuvale aktarır. Bu resim, zeybeklerin tarihi ve kültürel önemini anlaşılmasına yardımcı olurken, aynı zamanda bölgesel kimlik ve geleneksel Anadolu Türk erkek profilini de ortaya koymaktadır.

İbrahim Çallı "Mevleviler" konulu resmi (Görsel 4) 1927 yılında 24 x 30 cm ebatlarında yapmıştır. Resimde dervişler sema yapmaktadırlar. Sema, Mevlevi dervişlerinin ayinini gösterir ve İslam mistisizminin önemli bir yönünü temsil eder (Bağçeci ve ark., 2019). Çallı "Mevleviler" eserini, toplumsal ve kültürel bir etkinlik olarak sunarken, dervişlerin sema ayini sırasındaki kıyafetlerinin detaylarına ve dönüşlerinin ritmik güzelliğine odaklanmış ve eserine huzur ve dinginlik katmıştır. Özellikle Mevlevi dervişlerinin kıyafetleri, tarihsel bir belge niteliği taşır, bugüne kadar devam eden bu geleneksel kıyafetler, toplumun kültürel ve dini kimliğinin zaman içinde nasıl korunduğunu göstermektedir. Sema ayininin biçimsel yapısı da tarihten günümüze aynı şekilde korunmuş olup, eser bu ritüelin geçmişle bugünü nasıl birbirine bağladığını simgeler. Derviş figürlerinin tasviri, eserin mistik yönünü güçlendirirken, izleyiciyi bu derin manevi deneyimin içine çekmektedir. Eser yapıldığı döneme, hem kıyafetlerin hem de ayin biçiminin bugüne kadar değişmeden sürdürülmesini ortaya koyması açısından, resim sanatının belgecilik yönüyle tarihi tanıklığını ortaya koymaktadır.

Her iki resimde Çallı'nın figüratif anlatımı ve renk kullanımı ile Türk kültürünün zenginliklerini ve çeşitliliklerini aktarma kabiliyetini sergilemektedir. Resimler, izleyicilere Türk toplumsal yaşamının ve kültürel özelliklerinin anlaşılmasında kılavuzluk ederken, tarihsel ve kültürel belleği de pekiştirir. Eserler, Çallı'nın toplum ruhunu yakalama ve tarihsel anları ölümsüzleştirme yeteneğini vurgularken, toplumun sosyal yapılarını, kültürel mirasını ve dinamiklerini koruma, yorumlama, anlama ve aktarma görevini üstlendiğini gösterir.

Mimari Bağlamda Çağdaş Türk Resminin Tarihe Tanıklığı

Sanat eserleri, yapıldığı dönemin mimari özelliklerini ve kentsel yapılanmasını belgeleyen önemli kaynaklardır. Ressamlar, çizdikleri yapılar ve şehir manzaraları aracılığıyla, tarihsel ve kültürel dönemlerin mimari karakterlerini, estetik anlayışlarını ve sosyal yaşamın yapısal dönüşümlerini aktarırlar. Bu eserler, belirli bir zaman dilimindeki inşaat teknikleri, malzeme kullanımı ve estetik tercihler hakkında bilgi sunarken, kentsel ve kırsal alanların sosyoekonomik durumlarına dair derinlemesine bir bakış sağlarlar (Yalçın, 2023). Sami Yetik ve Hikmet Onat gibi ressamların tuvallerine aktardıkları bu yapılar, mimari tarihin yanı sıra, o dönemin toplumsal ve ekonomik koşullarını da yansıtır. Dolayısıyla, sanat eserleri, mimari özellikleri belgeleyerek tarihî süreçte kültürel mirasın korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına olanak tanır.

Görsel 5

Sami Yetik, Süleymaniye Cami, 1927, TÜY., 24 x 30 cm

Görsel 6

Sami Yetik, Peyzaj (Ankara Kalesi), 1929, Mukavva ÜY., 33x 41 cm

Sami Yetik'in resimleri, dönemin Türk mimarisinin zengin detaylarını ve estetik özelliklerini gösterir. Türk resim sanatında mimari özelliklere ve çevresel detaylara verdiği önem ile dikkat çeker. Resimlerinde genellikle İstanbul'un tarihi yapılarını ve günlük yaşamın içindeki mimari unsurları ele alarak, şehrin tarihsel dokusunu ve sosyal yaşantısını görselleştirir (Kafescioğlu, 2020). Yetik'in çalışmaları, özellikle şehirlerin ikonik yapılarını tasvir ederken, bu yapıların sadece mimari güzelliklerini değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağlamdaki önemlerini de vurgular.

Sami Yetik "Süleymaniye Camii" tablosunu (Görsel 5) 1927 yılında 24 x 30 cm ebatlarında yapmıştır. Sanatçı, İstanbul'un simge yapılarından Süleymaniye Camii'ni uzaktan bir bakış açısıyla resmetmiştir. Resim, caminin etkileyici silüetini ve onu çevreleyen tarihi yarımadanın geniş panoramasını göstermektedir. Güneşin batışı esnasında caminin minareleri ve kubbesi, gün batımının yumuşak altın tonlarıyla aydınlatılmıştır, bu da esere dramatik bir hava katmıştır. Bu çalışma, mimarinin yanı sıra, o tarihlerdeki İstanbul'un çevresindeki doğal peyzaj ve şehir dokusunu da içermekte, İstanbul'un tarihi ve kültürel zenginliğine dikkat çekmektedir.

Sami Yetik "Peyzaj (Ankara Kalesi)" isimli tablosunu (Görsel 6) 1929 yılında 33 x 41 cm ölçülerinde yapmıştır. Eser, eski ve yıkılmak üzere olan bir evi ve arkasından yükselen kale görüntüsünü içermektedir. Evin yapısı ve çevresel detaylar, zamanın ve tarihin izlerini taşımaktadır. Yapının dokusu ve çürüme süreci, renk seçimleriyle vurgulanmıştır. Sarı, kahverengi ve gri renk tonları, malzemelerin aşınmasını ve tarihin ağırlığını hissettirmektedir. Resim, geçmiş dönemlerin yaşam koşullarını ve mimari tarzlarını belgeleyen bir çalışma olarak, arka planda Ankara Kalesini konu almakta ve eski Ankara mahallelerinin sosyoekonomik yapısına ışık tutmaktadır.

Resimler, binaların ve çevrelerinin detaylı betimlemeleriyle, İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun tarihi mimari yapılarını ve bu yolla toplumun estetik beğeni düzeyini belgeler niteliktedir. Eserlerindeki renk kullanımı ve ışık oyunları, yapıların mimari detaylarını ve estetik özelliklerini ön plana çıkarırken, aynı zamanda dönemin yaşam tarzını ve atmosferini yansıtmaktadır. Yetik'in resimleri, mimari yapıların zaman içindeki değişimlerini ve bu değişimlerle toplumsal yapının dönüşümünü gözler önüne sererek, sanatsal bir belge olarak resim sanatı tarihindeki yerini almaktadır.

Görsel 7

*Hikmet Onat, Toygartepe’de Sabah, 1956
TÜY, 54x72 cm*

Görsel 8

*Hikmet Onat, Sultanahmet'e Bakış, 1963.,
TÜY, 54 x 73 cm*

Hikmet Onat eserlerinde genellikle İstanbul'un mimari ve kültürel manzaralarını göz alıcı bir şekilde yansıtır. Sanatçının konu kapsamında incelenmek üzere ele alınan iki resminde de İstanbul'un farklı mahalleleri ve semtlerinin detaylı betimlemeleri yer almaktadır. Sanatçının eserlerini toplumsal yaşamın ve kültürel dinamiklerin birer belgesi olarak önemli kılmaktadır (Aksu ve ark., 2022).

Hikmet Onat “Toygartepe’de Sabah” adlı eserinde (Görsel 7) İstanbul Üsküdar’dan bir görüntüyü 1956 tarihinde 54x72cm ölçülerinde resmetmiştir. Eser, İstanbul’un tarihi ve mimari dokusunu doğal çevresiyle birlikte sunan önemli bir peyzaj çalışmasıdır. Eserde iki minareli bir cami ve çevresindeki sivil mimari yapılar, İstanbul’unun karakteristik yapısını yansıtırken, şehrin tarihine ve kültürel kimliğine dair ipuçlarını vermektedir. Kompozisyonda doğayla uyum içindeki mimari unsurlar, İstanbul’un geçmişteki yerleşim düzenini ve doğal çevre ile kurduğu dengeyi vurgulamaktadır. Onat’ın, kendine özgü renk ve ışık kullanımı ile sabahın dingin atmosferini öne çıkarttığı bu eseri çağdaş Türk resminin mimari öğelere tarihsel tanıklık sağlama rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Hikmet Onat’ın 1963 tarihli “Sultanahmet’e Bakış” adlı (Görsel 8) 54 x 73 cm ölçülerindeki eseri, İstanbul’un tarihi ve mimari dokusunu zamanın yıpratıcı etkilerine rağmen gözler önüne seren bir diğer peyzaj çalışmasıdır. Eserde öne çıkan eski ahşap evler, kentin sivil mimari yapısını ve bu yapıların İstanbul’un silüetine katkısını gösterirken, arka planda Sultanahmet Cami Minareleri İstanbul’un dini ve kültürel mirasını simgelemektedir. Sultanahmet Cami’sini Anadolu yakasından görmekte olan resimde ön plandaki yıkık dökük yapılar, modernleşme ve kentsel dönüşüm öncesi İstanbul’un mimari dokusuna dair önemli bir tanıklık sunar. Onat’ın doğayı ve mimariyi iç içe geçiren bu kompozisyonu, çağdaş Türk resminde mimari unsurların tarihsel belge niteliğinde ele alındığı bir eser olarak dikkat çekmektedir.

Her iki eserde de Hikmet Onat'ın renk kullanımı ve fırça darbeleri, resmedilen sahneleri canlandırır ve izleyicilere dönemin İstanbul'unun güzelliklerini ve mimari zenginliklerini aktarır. Eserler hem sanatsal değer taşır hem de mimari ve kültürel tarih açısından belgesel niteliktedir. Bu açıdan söz konusu eserler şehir tarihi ve mimarlık üzerine çalışan araştırmacılara değerli bilgiler sunar.

Ekonomi Bağlamında Çağdaş Türk Resminin Tarihe Tanıklığı

Sanat eserleri tarihi, sosyal ve ekonomik yapının anlaşılmasında kilit bir rol oynar. Sanat eserleri toplumların ekonomik yaşamlarını, çalışma koşullarını ve günlük ticari faaliyetleri betimleyerek, belirli bir dönemin ekonomik koşullarını ve sınıfsal yapılarını gözler önüne sererler (Önen ve Çelik, 2022). Şeref Akdik ve Turgut Atalay gibi ressamın eserlerinde figürlerin mesleklerini, giysilerini ve çalışma ortamlarını detaylandırarak, toplumun ekonomik yapısını somut bir biçimde yansıtmışlardır. Söz konusu sanatçıların eserlerinde dönemin ekonomik çeşitliliğini, zenginlik ve yoksulluk arasındaki zıtlıklarını,

pazar yerlerini, sanayi faaliyetlerini ve kırsal ekonomilerini içeren sahneler dikkat çekmektedir. Ayrıca bu eserler geçmiş ekonomik dönemlerin daha iyi anlaşılması için değerli belgeler sunarken, kültürel ve ekonomik tarih çalışmalarına derinlemesine katkıda bulunmaktadır (Can, 2016). Resim sanatı günümüze bu yönüyle, sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmaz, aynı zamanda resmedildiği toplumun ekonomik durumlarını ve toplumsal değişimlerini belgesel bir ifade ile sunar.

Görsel 9

Şeref Akdik, *Balıkçılar*, 1966, TÜY.

Görsel 10

Şeref Akdik, *Mektebe Kayıt*, 1935, TÜY.

Resimlerinde Anadolu insanının gündelik yaşamını ve ekonomik şartlarını yansıtan Şeref Akdik, Çallı Kuşağı'nın önemli isimlerindedir. Eserlerinde özellikle köylü ve çiftçi temalarını sıklıkla işlemiştir (Tansuğ, 1986). *Balıkçılar* ve *"Mektebe Kayıt"* isimli eserleri incelendiğinde, sanatçının görsel dilindeki derinliği ve sosyal duyarlılığı açıkça anlaşılabilir.

Şeref Akdik'in 1966 yılında yaptığı "Balıkçılar" resmi (Görsel 9) balıkçıların günlük yaşamından bir kesiti gözler önüne sererken, aynı zamanda yaşanan dönemin ekonomik özelliklerini de yansıtır. İki balıkçı, sahil kenarında işlerinin başında ya da kısa bir dinlenme molasında resmedilmiş; biri sepet örerken, diğeri ise düşünceli bir şekilde oturmaktadır. Bu sahne, balıkçılıkla geçimini sağlayan bir toplumun emek odaklı ve doğaya bağımlı ekonomik yapısını yansıtır. Arka planda sıralanan tekneler, bu ekonominin belkemiğini oluşturan balıkçılık faaliyetlerinin merkezi araçlarıdır. Karakterlerin sade giysileri ve sepet gibi el emeği ürünler, ekonomik yaşamın mütevazı yapısını, zor şartlar altında süren bir geçim mücadelesini simgeler. Bu tür el işçiliği ve doğal kaynaklara dayalı faaliyetler, dönemin kırsal ekonomisinin ve geçim kaynaklarının temel unsurlarıdır. Resimdeki her detay, o dönemde balıkçılık gibi zorlu mesleklerin ekonomik hayattaki önemini vurgular. Sanatçı, bu yolla, dönemin ekonomik gerçeklerini ve toplumun geçim mücadelesini görsel olarak belgelemiş ve izleyiciye bu konularda derinlemesine bir anlayış sunmuştur.

Şeref Akdik'in 1935 yılında yaptığı "Mektebe Kayıt" isimli resminde (Görsel 10) Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde bir köy okuluna kayıt sahnesi betimlenmektedir. Eser, dönemin toplumsal ve ekonomik yapısına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Resimde yer alan figürlerin kıyafetleri ve duruşları, köylü bir topluluğun mütevazı ve fakir yaşam koşullarını yansıtmaktadır. Kadınlar, basit ve geleneksel başörtüleri ile örtünmüş, erkekler ise sade gömlekler ve pantolonlar giymiştir. Çocukların giyimleri de oldukça basit ve gösterişsizdir, bu da ailelerin ekonomik durumlarının ne kadar sınırlı olduğuna işaret eder. Giysilerin kumaşları ve kesimleri, dönemin kırsal Türkiye'sinde fakirlik ve zorluklarla geçen hayatın izlerini taşımaktadır. Ailelerin yüz ifadeleri ve duruşları, hayatın zorluklarına rağmen çocuklarını okutma çabalarını, dolayısıyla eğitimin onlar için ne denli önemli olduğunu gösterir. Bu sahne, o dönemde köy halkının, modernleşme sürecine adım atarken bile, yoksullukla mücadele ettiğini ve sınırlı ekonomik kaynaklarla yaşamlarını sürdürdüğünü güçlü bir şekilde yansıtır.

Her iki eserde de kullanılan yumuşak renk paleti ve ışık, sahnenin sakin ve huzurlu atmosferini destekler niteliktedir. Kompozisyon yüzeyindeki gölgeler ve ışığın dengeli kullanımı, bir yandan mekânın sıcaklığını ve insan figürlerinin dinginliğini vurgularken. Bir yandan da insanların sade

yaşamlarını betimleyerek, toplumsal yapı ve kültürel yaşam üzerine anlamlı bir yorum sunmaktadır. Söz konusu yorum, sanatçının toplumsal sorunlara duyarlılığını ve bu sorunları sanat yoluyla ele alış biçimini sergilemektedir. Resimler, dönemin ekonomik ve sosyal koşullarına ışık tutarken, aynı zamanda bu koşullar altında yaşayan insanların kişiliklerini ve yaşam mücadelelerini de önemli bir belge niteliğinde aktarmaktadır.

Görsel 11

Turgut Atalay, Balıkçılar, 1939, TÜY., 80 x 65 cm

Görsel 12

Turgut Atalay, Figüratif, 1974, TÜY., 100x120 cm x 65 cm

Turgut Atalay'ın sanatında, toplumun ekonomik durumunu yansıtmaya çabası, eserlerinin en belirgin özelliklerinden biridir. Onun resimlerinde, özellikle kırsal kesimdeki insanların yaşam koşulları ve ekonomik sıkıntıları, figürlerin giyimleri ve mekanların sadeliğiyle somut bir şekilde gözler önüne serilir (Tansuğ, 1986).

Turgut Atalay'ın "Balıkçılar" adlı 1939 tarihli 80 x 65 cm. ebatlarındaki eserinde (Görsel 11), köylü kadınlar bir pazarda balık tezgâhından balık alırken resmedilmiştir. Atalay, kadınların basit ve mütevazı giysileri, yoksullukla mücadele eden bir toplumun yaşam tarzını ve ekonomik zorluklarını aktarmaktadır. Pazarda balık seçen figürler, kırsal ekonominin sade ve hayati yönlerini temsil ederken, resimde kullanılan karanlık ve yoğun renk paleti, ekonomik sıkıntıların ağır atmosferini vurgulamaktadır. Atalay, bu eseriyle kırsal kesimdeki ekonomik yaşamı ve toplumsal sınıfların bu zorluklarla nasıl şekillendiğini görsel olarak belgelemiş, toplumsal gerçekçiliği ön plana çıkarmıştır.

Turgut Atalay'ın "Figüratif" adlı eseri (Görsel 12), 1974 tarihli 100x120 cm ölçülerindedir. Köylü kadınların bir pazarda meyve ve sebze alırken ki görüntüleri sanatçının, kırsal yaşamın mütevazı ve ekonomik olarak sınırlı yapısını güçlü bir şekilde anlattığı bir diğer resmidir. Kadınların sade giysileri, köy ekonomisinin temel taşı olan pazar ortamında, ailelerinin geçimini sağlamak için gösterdikleri titizliği ve günlük hayattaki rollerini gözler önüne sermektedir. Canlı renklerle tasvir edilen pazar sahnesi, topluluk içindeki sosyal etkileşimi vurgularken, aynı zamanda ekonomik sıkıntıların altını da çizmektedir.

Atalay bu betimlemeleriyle, kırsal ekonomiyi ve köy toplumunun sade ama dirençli yapısını başarılı bir şekilde yansıtarak sadece estetik bir değer yaratmakla kalmamış, aynı zamanda dönemin toplumsal ve ekonomik gerçekliklerine tanıklık görevini de üstlenmiştir. Atalay'ın sanatını, toplumsal yapıların ve ekonomik durumun bir aynası olarak değerlendirmek mümkündür.

Sonuç

Sanat, sadece estetik bir ifade biçimi olmanın ötesinde, toplumsal ve kültürel belgeleme işleviyle de ön plana çıkar. Resim sanatı, insanlığın ilk izlerinden günümüze kadar, toplumların yaşam tarzlarını, ekonomik yapısını ve kültürel değerlerini aktararak tarihe tanıklık etmektedir. Özellikle çağdaş Türk

resim sanatı, kırsal ve kentsel yaşamın dinamiklerini, toplumsal değişimleri ve ekonomik zorlukları yansıtarak dönemin gerçekliklerini estetik kaygılarla birleştirir. Bu bağlamda, sanat eserleri tarihsel süreçte toplumsal hafızanın oluşumuna katkı sağlamakta ve geçmişle gelecek arasında bir köprü oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, çağdaş Türk resim sanatının tarihsel bir belge olma niteliği dikkate alınarak, resim sanatının toplumsal hafızanın oluşumuna ve korunmasına katkı sağlayan önemli bir araç olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırma konusu içeriğinde ele alınan Çağdaş Türk resminin öncülerinden Şevket Dağ'ın İstanbul'un kültürel dokusunu yansıtan eserlerinin, kent içindeki sosyal yapının günlük yaşamla nasıl bütünleştiğini belgeler nitelikte olduğu görülmüştür. İbrahim Çallı'nın eserlerinin ise geleneksel Türk kimliği ve kültürel değerlerin modernleşme sürecindeki yerini belgeler nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Sami Yetik ve Hikmet Onat'ın mimariye odaklanan çalışmalarının, İstanbul'un estetik yapısını ve tarihsel sürekliliğini belgelerken, Şeref Akdik ve Turgut Atalay'ın çalışmalarının kırsal kesim ekonomisine odaklanarak Anadolu'nun sosyal ve ekonomik yapısına dair çarpıcı gözlemleri belgelediği tespit edilmiştir. Bu açıdan Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik ve Turgut Atalay'ın eserleri üzerinden yapılan betimsel içerik analizleri, dönemin toplumsal, kültürel, mimari ve ekonomik yapısının resim sanatı aracılığıyla nasıl belgelendiğini göstermiştir.

Konu kapsamında ele alınan eserler, sanatın nasıl bir belgeleme aracı olarak kullanılabileceğinin güçlü örnekleri olarak dönemin sosyal ve kültürel dinamiklerinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu eserler, mimari ve tarih araştırmacıları için değerli kaynaklar sunar ve görsel sanatlar aracılığıyla toplumsal hafızanın korunmasına katkıda bulunur. Çağdaş Türk ressamlarının bu çalışmaları, toplumların değişen yüzünü, geleneksel ve modern yaşam arasındaki geçişleri ve kültürel kimliği ortaya koyarak, sanatın toplumsal hafızayı koruma ve aktarma gücünü gösterir.

Ayrıca bu eserler, dönemin sosyal hayatını, kırsal ve kentsel yaşamın zorluklarını, ekonomik sıkıntıları ve kültürel değişimleri belgeleyen güçlü birer kaynak olduğunu ortaya koymuştur. Sanatçılar, yaşadıkları dönemin gerçekliklerini estetik kaygılarla tuvallere aktarırken, gerçeğe büyük ölçüde bağlı kalmışlar, böylece gelecek nesillere önemli kültürel ve tarihsel bilgiler bırakmışlardır. Özellikle kırsal kesimdeki zorluklar, ekonomik mücadeleler ve toplumsal yaşamın dinamikleri, bu resimlerde derinlemesine işlenmiş ve belgelenmiştir. Ele alınan örnekler çağdaş Türk resminin, sanatsal belge olma özelliği ile toplumsal, kültürel ve ekonomik özellikleri nasıl yansıttığını ve bu sürecin toplumların kültürel mirasının korunmasına nasıl katkıda bulunduğunu başarıyla ortaya koymaktadır. Bu inceleme, sanatın geçmişten günümüze nasıl bir köprü kurduğuna ve toplumsal hafızanın nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına yardımcı olurken, aynı zamanda çağdaş Türk resminin zengin ve dinamik tarihini de gözler önüne sermektedir.

Çağdaş Türk resim sanatı sadece bir estetik ifade aracı değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel belleğin korunmasına hizmet eden bir doküman niteliği taşımaktadır. Çalışmanın bulguları, sanatın toplumsal belgeleme işlevini daha net bir şekilde ortaya koyarak, sanat eserlerinin tarihi olaylara tanıklık eden değerli belgeler olduğunu vurgulamaktadır. Sanatın toplumsal hafızayı şekillendiren ve koruyan kritik bir rol oynadığını, çağdaş Türk resminin de bu işlevi başarıyla yerine getirdiğini kanıtlamaktadır. Sanat, geçmişin anlaşılmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına olanak tanıyan güçlü bir araç olma özelliğini korumaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, çağdaş Türk resminin toplumsal ve tarihsel belgeleme işlevinin daha iyi anlaşılabilmesi için sanat tarihi literatür taramasının derinleştirilmesi, daha fazla sanatçının eserlerinin incelenmesi önerilmektedir. Böylece, sanatın kültürel mirasının korunmasındaki kritik rolü daha iyi anlaşılacaktır.

Yazar Katkıları

Araştırma Tasarımı (CRediT 1) Yazar 1 (%100)

Veri Toplama (CRediT 2) Yazar 1 (%100)

Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11) Yazar 1 (%100)

Makalenin Yazımı (CRediT 12-13) Yazar 1 (%100)

Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14) Yazar 1 (1%100)

Finansal Destek Beyanı

Yazar bu çalışma için finansal destek beyan etmemiştir.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması yoktur.

REFERANSLAR

- Aksu, G. A., Tağil, Ş., Musaoğlu, N., Canatanoğlu, E., ve Uzun, A. (2022). İstanbul Kentsel Peyzajı için Kültürel Örüntülerin Peyzaj Ekolojik Değerlendirmesi. Sürdürülebilirlik. <https://doi.org/10.3390/su142316030>
- Altan, C. (2005). Popülizm ve Köylü İkonografisi: 1930'larda Türk resmi. Orta Doğu Çalışmaları, 41(4), 547-560. <https://doi.org/10.1080/00263200500119266>
- Aytaç, A. (2021). Ressam Şevket Dağ'ın resimlerinde betimlenen Türk tekstil ürünleri. Universum Humanitarium <https://doi.org/10.25205/2499-9997-2021-1-73-89>
- Aytaç, A., ve Kaya, Ö. (2021). Askeri Ressam Halil Paşa'nın Resimlerinde Tasvir Edilen Türk Tekstilleri. Türk Dünyası Dergisi. <https://doi.org/10.46291/zfwt/130212>
- Bağçeci, F.S., Öner, O.L. ve Güray, C. (2019), Kültürel bir mirasın dönüşümü: Osmanlı'nın derviş musikişinaslarından günümüzün profesyonel ayin icracılarına, Rast Müzikoloji Dergisi, 7(1), s.1943- 1958. Doi:<https://doi.org/10.12975/pp1943-1958>
- Baskan, Ş. (2016). Türk Modernleşmesi ve Erken Cumhuriyet Döneminin 'Milli mimarlığı'. Turkish Studies, 11(3), 97-97. <https://doi.org/10.7827/TURKISHSTUDIES.9878>
- Berkli, Y. (2010). Uygur Resim Sanatının Üslup Özellikleri/Uighur Painting Style Features. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(45), 155-166.
- Boydak, F. Ş. (2022). Fransa Milli Kütüphanesi'ndeki Leyla ve Mecnun Mesnevisi Minyatürlerinde Metin ve Minyatür İlişkisi İSTEM. <https://doi.org/10.31591/istem.1135371>
- Büyükkol, S., ve Arda, Z. (2016). Türk Geleneğinde Hamam Kültürü ve Resimlere Yansımaları. İdil Sanat ve Dil Dergisi. <https://doi.org/10.7816/IDIL-06-27-13>
- Can, G. Ş. (2016). Tanzimat'tan Cumhuriyet Dönemi Türkiye'si'ne Öne Çıkan Kadın Sanatçılar. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 5(23), 1017-1036.
- Çelikbağ, T. (2017). Osmanlı El Yazmaları'nda Dini Konular ve Siyer-i Nebi Minyatürleri Hakkında. Journal Of History School. <https://doi.org/10.14225/joh1158>
- Dalkıran, A. (2008). İslamiyet Öncesi Türk Sanatı'nda Şamanizm'in Etkisi. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi(25), 371-390.
- Dinler, M. (2018). Günümüzün Bıçak Sırtı: 19.Yüzyıldan 1940'lara Türkiye'de Arkeoloji. Uluslararası Tarihsel Arkeoloji Dergisi, 22, 728-745. <https://doi.org/10.1007/S10761-017-0446-X>
- Erkan, T. (2020). Zeybek Müziğinin Zamansal, Tempo Ve Bireşim Değerlendirmesi. , 286-303. <https://doi.org/10.31722/EJMD.844864>.
- Fırat, B. Ö. (2015). Osmanlı Minyatürleriyle Karşılaşmalar: Bir İmparatorluk Sanatının Çağdaş Okumaları. I. B. Tauris. <https://doi.org/10.1080/01433768.2016.1249720>
- Germeç, U. (2018). Batılılaşmaya Doğru Türk Resminin Estetik Bağlam Sorunu. Ulakbilge Dergisi . <https://doi.org/10.7816/ULAKBILGE-06-29-04>
- Gombrich, E. H. (1994). Sanatın öyküsü. Remzi Kitabevi.
- İskenderov, A. (2022). Eski Türk Sanatına Ait Zoomorfik ve Antropomorfik İmgelerde Var Olan Düalizm Semantiğinin Köklerinin Analizi. Social Science Development Journal. <https://doi.org/10.31567/ssd.579>
- Kadirov, Z. (2022). Selçuklular Döneminde Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Hayat. Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies. <https://doi.org/10.37547/os/vol-01issue-03-10>
- Kafescioğlu, Ç. (2020). Erken Modern İstanbul'un Meydanını, Sokaklarını ve Sakinlerini Resmetmek: Kentsel Mekân Pratikleri ve Görsellikteki Değişimler. Journal of Ottoman Studies, 37, 139-177. <https://doi.org/10.1163/22118993-00371p06>

- Koureas, G. (2019). Paraleltopia: Orta Doğu'dan çağdaş sanat uygulamalarında Osmanlı kültürlerarası bellek toplulukları. *Bellek Çalışmaları*, 12(4), 493-513. <https://doi.org/10.1177/1750698019870689>
- Kubarev, G. V. (2017). Apşiyakta, Orta Altay'dan Eski Türk Heykelleri: Türk Anıtsal Sanatında Kadın Temsilleri Üzerine. *Avrasya Arkeolojisi, Etnolojisi ve Antropolojisi*, 45(1), 93-103. <https://doi.org/10.17746/1563-0102.2017.45.1.093-103>
- Önen, K. F. D., ve Çelik, S. D. Y. (2022). “Cihan-ı Medeniyet “in Ortasında Bir Osmanlı Aydını: Halit Ziya Uşaklıgil'in Hatırat ve Mektuplarına Eleştirel Bir Bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1164078>
- Özpinar, C. ve Batur, A. (2018). Türkiye Sanat Tarihinde Dönemler. *Çeviri Sanatı*, 10(3), 249-276. <https://doi.org/10.1080/17561310.2018.1496604>
- Öztürk, A. (2015). *Kapalıçarşı: Tarih, Kültür ve Ticaret*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Ruan, Q. (2023). Bilim ve Rönesans Sanatı ile Bağlantı. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*. <https://doi.org/10.54097/ehss.v11i.7539>
- Şen, E., ve Çölgeçen, Ş. (2021). İbrahim Çallı'nın Hayatı ve Magnolia (Manolya) Temalı Eserleri. *IEEE Transactions on Reliability*. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.736>
- Tansuğ, S. (1986). *Çağdaş Türk sanatı*. Remzi Kitabevi.
- Yalçın, A. (2023). Geçmişten Günümüze Kültürel Mirasımız: Sosyal Bilgiler Dersinde Türk İslam Mimarisinin Kültürel Unsurlarının İncelenmesi. *Education ve Youth Research*. <https://doi.org/10.59041/eyor.1376039>
- Yöndem, A., & Dalkıran, A. (2023). 1950 Sonrası Çağdaş Türk Resminde Kontrollü Spontane Yaklaşımlar. *Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi*, 6(11), 1–32.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1: Şevket Dağ, *Şemsiyeli Kadın ve III. Ahmet Çeşmesi, 1904, TÜY, 74×49 cm*. Şimşek, H. (2007). Şevket Dağ (Hayatı, Eserleri ve Sanat Anlayışı), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı,
- Görsel 2: Şevket Dağ, *Kapalıçarşı, 1934, TÜY., 100,5x74 cm*. <https://arhm.ktb.gov.tr/Artworks/Detail/127/kapalicarsi>
- Görsel 3: İbrahim Çallı, *Zeybekler, 1923, TÜY., 118×154 cm* https://tr.wikipedia.org/wiki/Zeybekler_Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1nda_Erişim Tarihi: 01.09.2024
- Görsel 4: İbrahim Çallı, *Mevleviler, 1927, TÜY., 24x30 cm* <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-c2/calli-ibrahim/ibrahim-calli-mevleviler-8900/> Erişim Tarihi: 01.09.2024
- Görsel 5: Sami Yetik, *Süleymaniye Cami, 1927, TÜY., 24x30 cm* <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-y/yetik-sami/sami-yetik-suleymaniye-camii-6487/> Erişim Tarihi: 01.09.2024
- Görsel 6: Sami Yetik, *Peyzaj (Ankara Kalesi), 1929, Mukavva ÜY., 33x41 cm* <https://www.muzayededeapp.com/urun/sami-yetik-33x41-mukavva-uzeri-yagliboya-ankara-kalesi-bayram-karsit-tarafindan-MzA3LTizMDY4LTgwOTY2MjA=> Erişim Tarihi: 01.09.2024
- Görsel 7: Hikmet Onat, *Toygartepe'de Sabah, 1956 TÜY, 52x74 cm* <https://www.istanbulmodern.org/koleksiyon/toygartepe-de-sabah> Erişim Tarihi: 29.09.2024
- Görsel 8: Hikmet Onat, *Sultanahmet'e Bakış, 1963., TÜY, 54x73 cm*

<https://artam.com/makaleler/sanatci/taha-torosun-kaleminden-hikmet-onat>. Erişim Tarihi: 29.02.2024

Görsel 9: Şeref Akdik, *Balıkçılar*, 1966, TÜY., <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/seref-akdik> Erişim Tarihi: 01.09.2024

Görsel 10: Şeref Akdik, *Mektebe Kayıt*, 1935, TÜY., <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/seref-akdik> Erişim Tarihi: 01.09.2024

Görsel 11: Turgut Atalay, *Balıkçılar*, 1939, TÜY., 80 x 65 cm https://www.artnet.com/artists/turgut-atalay/bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1lar-x6QnpzeEVNEW_Jj8XdG9Ug2 Erişim Tarihi: 01.09.2024

Görsel 12: Turgut Atalay, *Figüratif*, 1974, TÜY., 100x120 cm <https://artam.com/muzayede/392-modern-ve-cagdas-tablolar/turgut-atalay-1918-2004-figuratif-6> Erişim Tarihi: 01.09.2024

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: The art of painting constitutes an important source that sheds light on the periods of humanity before written history. Artworks from this period appear in various forms, such as paintings drawn on cave walls, stone reliefs and sculptures. Works of art reflect the social and economic dynamics of not only a single community but also groups of people living in large geographical areas. Painting also documents the cultural exchange between communities in prehistoric and ancient times. Artworks from different regions show what kind of interaction there was between the societies of the period and how this interaction was reflected in cultural motifs (Gombrich, 1994). Beyond an aesthetic means of expression, the pictorial art informs us about the cultural, economic, social, religious, political and demographic structure of the period in which it was created. In this context, the works of contemporary Turkish painters contribute to the creation and preservation of the social memory of the period. This study deals with the historical, cultural and social witness function of contemporary Turkish painting. The aim of the research is to eliminate the deficiencies in this field by drawing attention to the social memory and documentation function of art. The lack of sufficient research on the historical witness function of contemporary Turkish painting led us to focus on this study.

Materials and Methods: The artworks of contemporary Turkish painters from their periods were examined with descriptive content analysis using the qualitative research method in this research. In the research, two works each of artists such as Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik and Turgut Atalay, one of the pioneers of Contemporary Turkish Painting, were selected as samples in order to describe the period. In these works, the social life, cultural characteristics, architectural details and economic structures of the society are discussed and how art witnesses social changes with its historical witness feature is revealed through descriptive content analysis. The function of works of art in preserving social memory and transferring it to future generations is emphasized in this study, supported by a literature review.

Findings: It is revealed that the social life, cultural structure, architectural features and economic structure of the period have been successfully documented with contemporary Turkish pictorial art. While the painters of the period presented their works, they painted with artistic sensitivity and aesthetic concern. They also adhered to the original structure and real images of the works. Contemporary Turkish painters revealed the realities of that period by reflecting rural and urban life, economic difficulties and social changes in their works. The artists documented the difficulties of rural life, economic struggles and people's daily lives of the period in their paintings with their works. It can be seen that the city views of the period when the paintings were made were very little built compared to today and were intertwined with nature. These findings draw attention to the function of art in preserving social memory and transferring it to future generations, and reveal that works of art bear witness to history as historical documents.

Results:

- The pictorial art has the function of preserving social memory and transferring it to future generations and has a great importance in terms of social memory.
- It has been revealed that works of art serve today as social and cultural archives, beyond being an aesthetic object.
- Contemporary Turkish painting should be accepted as an important document of social life, cultural riches, living spaces and economic conditions.
- Studies conducted on artists such as Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Sami Yetik, Hikmet Onat, Şeref Akdik and Turgut Atalay reveal the historical witness function of contemporary Turkish pictorial art more clearly.

Suggestions: Based on the results of the research, it is recommended to deepen the art historical literature review, examine the works of more artists and encourage interdisciplinary studies in order to better understand the social and historical documentation function of contemporary Turkish painting. Thus, it will help us better understand the critical role of art in preserving cultural heritage.